

Sosiaali- ja terveysministeriö

14.9.2015

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle tupakkalaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Luonnos hallituksen esitykseksi on perusteellisesti laadittu ja selkeä. Suomen ASH ry pitää tupakkalain kokonaisuudistusta tarpeellisena. Se vastaa kansainvälisestä tupakkapuitesopimuksesta ja osin sopimuksen tulkintaohjeista nouseviin velvoitteisiin.

Suomen ASH ry esittää, että lakiluonnoksessa tupakkatuotteen määritelmässä tuotaisiin esiin, että savukkeet ja muutamat muut tupakkaa sisältävät tuotteet on tarkoin suunniteltu sellaisiksi, että ne aiheuttavat ja ylläpitävät riippuvuutta. Monet niiden sisältämät yhdisteet ja niiden savu ovat farmakologisesti aktiivisia ja myrkyllisiä, muuttavat perimää ja aiheuttavat syöpää. Tupakkatuotteet eivät ole normaaleja kulutushyödykkeitä.

Suomen ASH ry:n näkemyksen mukaan kuvaa ja tekstiä sisältävien varoitusmerkintöjen käyttöönotto on perusteltua. Lisäksi yhdistys ehdottaa, että tupakkapakkausten varoitusmerkintöjen yhteyteen laitettaisiin maksuttoman Stumppi-neuvontapuhelimen numero. Tällöin tupakoinnin lopettamisen tuki olisi lopettamista suunnittelevien sekä lopettaneiden saatavilla helposti ja tasapuolisesti eri puolella Suomea asuvien käytössä.

Saatavuus

Tupakkatuotteet tappavat useamman kuin joka toisen käyttäjänsä, kun niitä käytetään valmistajan olettamalla tavalla. Koska tuote on hyvin tappava, sen ei kuuluisi olla markkinoilla, saati sitten helposti saatavilla jokaisen kulman takana.

Tämä vuoksi Suomen ASH ry esittää, että tupakkalakiin lisättäisiin säädös tupakkatuotteiden vähittäismyynnin siirtämisestä erillisiin tupakkakauppoihin, joiden tulee sijaita vähintään 500 metrin etäisyydellä kouluista, päiväkodeista, lasten leikkikentistä ja urheilualueista.

Sähkösavukkeet

Tupakkalakiluonnoksessa halutaan minimoida sähkösavukkeisiin ja niiden sisältämään nikotiiniin liittyvät riskit ja ehkäistä sähkösavukkeita muodostumasta väyläksi erityisesti alaikäisten nikotiiniriippuvuuteen. Viime aikoina on saatu yhä enemmän viitteitä sähkösavukkeiden käytön yhteydestä nuorten tupakointiin (esim. JAMA Pediatrics, Sept.8 2015; JAMA. 2015;314(7):700-707). Suomen ASH ry kannattaa, että myös sähkösavukkeet ja nikotiininesteet tulisivat tupakkalain sääntelyn piiriin ja että niitä kohdeltaisiin lainsäädännössä täysin samalla tavalla kuin tupakkatuotteita. Myös tupakan vastikkeiden säätely kansallisesti on perusteltua, jotta niiden avulla ei rohkaistaisi lapsia ja nuoria tupakkatuotteiden käyttöön.

Elokuussa julkistettu Englannin terveysviraston (Public Health England) raportti sähkösavukkeista korostaa sähkösavukkeiden olevan 95-prosenttisesti turvallisempia kuin

savukkeet ja hyvä apu tupakoinnin lopettamisessa. Erittäin monet muutkin asiat ja tuotteet ovat savukkeita turvallisempia, sillä savukkeet tappavat useimmat niiden käyttäjistä. Tupakoinnin lopettamisen apuvälineenä sähkösavukkeista ei kuitenkaan ole pitävää näyttöä. Raportin kirjoittajien esittämä sähkösavukkeiden turvallisuuden päätelmä perustui kahteen viitteeseen. Lancet-lehdessä olleen pääkirjoituksen mukaan toisen (Nutt et al) siteeratun artikkelin jäljet johtavat sähkösavuketeollisuuteen.

Sähkösavukkeiden ja niiden sisältämien nikotiininesteiden tehosta tupakoinnin lopettamisessa ei ole näyttöä väestötasolla. Jos pitävää näyttöä saadaan, nikotiinilliset sähkösavukkeet tulee laittaa lääkelain alaisuuteen samalla tavoin kuin muutkin nikotiinia sisältävät lääkkeelliset valmisteet, jolloin niiden markkinointi ja käyttö on valvottua. Myös sähkösavukkeiden nikotiinineste on myrkyllistä ja aiheuttaa riippuvuutta.

Jo nyt olisi mahdollista, että sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden valmistaja hakeutuisi lääkelain alaisuuteen. Lääkelaissa on jo nyt muita lääkkeellisiä nikotiinikorvaushoitotuotteita tupakasta vieroituksen apuna, mutta sähkösavukkeiden valmistajat ovat jättäytyneet lääkelain ulkopuolelle. Siitä huolimatta he markkinoivat tuotteitaan sopivana tupakasta vieroitukseen.

Sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myynti ja markkinointi on ollut erittäin aggressiivista ja hallitsematonta. Suomen ASH ry pitää erittäin tärkeänä, että niiden myynnistä tulee luvanvaraista ja lupa maksulliseksi.

Tunnusomaiset tuoksut ja maut sekä lisäaineet

Lisäaineiden käyttö tupakkatuotteissa alentaa erityisesti nuorten kynnystä tupakointikokeiluihin ja varmistaa säännöllisen tupakoinnin, koska lisäaineet tekevät tupakkatuotteiden käytöstä miellyttävämpää ja tuoksusta houkuttelevampaa.

Yhdistys tukee lakiesityksen luonnoksessa esitettyä tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltämistä. Suomen ASH ry:n näkemyksen mukaan kaikkien tupakkatuotteiden kaikki tupakan omaa makua muuttavat lisäaineet tulisi kieltää. Ei ole myöskään perusteltua sallia maku- tai lisäaineita omaan käyttöön maahan tuotavassa nuuskassa.

Parveketupakointi

Suomen ASH ry kannattaa, että lakiin kirjataan asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön mahdollisuus kieltää tupakointi huoneistoon kuuluvalla parvekkeella, huoneiston käytössä olevassa ulkotilassa ja rajoitetusti huoneiston sisätilassa.

Esitetty kieltopäätös on pitkään kaivattu uudistus tupakkalainsäädäntöömme ja lain toteutuessa se helpottaisi taloyhtiön mahdollisuuksia puuttua asukkaiden parveketupakointiin. Yhdistys pitää tärkeänä, että oikeus puhtaaseen hengitysilmaan nousee tupakoivan henkilön henkilökohtaisten tupakointioikeuksien edelle.

Kiellon käytännön toimeenpanon kannalta on hyvä, ettei jatkossa enää edellytettäisi tupakansavun aiheuttaman terveyshaitan osoittamista, vaan riittäisi, että viranomainen toteaa savuhaitan mahdollisuuden.

Luonnoksessa on esitetty asuinhuoneiston sisätilaan asetettavan tupakointikiellon edellytykset. Jos savun kulkeutumista toiseen tilaan ei voida muuten estää, asuinhuoneiston sisätilaan määrätyn tupakointikiellon lisäedellytyksenä olisi kiinteistön rakenteiden korjaaminen tai kohtuullinen muuttaminen. Jos tämänkaltaisiin, yleensä kalliisiin korjauksiin joudutaan, yhdistys esittää, että tupakansavun eliminoimiseksi tarvittavien korjausten ja muutosten kustannukset maksaa tupakansavun levittäjä, ei taloyhtiö.

Maahantuonnin rajoitukset

Yhdistys kannattaa tupakkatuotteiden maahantuonnin rajoittamista ja aikarajan asettamisesta maahantuonnille. Näin voitaisiin ehkäistä tupakka- ja nikotiinituotteiden laitton ja kaupalliseen tarkoitukseen tehtävä, rajat ylittävän ostosmatkailu. Yhdistys pitää kuitenkin 24 tunnin aikarajaa valvonnan kannalta parempana kuin 20 tunnin aikarajoitusta.

Myös nuuskan maahantuontia on syytä rajoittaa jo pelkästään sen voimakkaan, Suomen väestöön suunnatun markkinoinnin vuoksi. Turvallista tupakka- tai nikotiinituotetta ei ole.

Savuton ympäristö

Suomen ASH ry huomauttaa, että Maailman terveysjärjestön tupakkapuitesopimuksen toimeenpano-ohjeen mukaan savuton ympäristö saavutetaan vain poistamalla tupakointi ja tupakansavu tilasta kokonaan. Ympäristön tupakansavulle altistumisella ei ole turvallista tasoa eivätkä tekniset ratkaisut kuten tuuletus tai ilmansuodatus suojele altistumiselta. Tämän vuoksi yhdistys esittää, että kaikki tupakointitilat sisätiloista poistetaan, kuten on jo tehty monissa muissa maissa.

Lakiluonnoksessa ehdotettu kaikkien tupakointitilojen rakentamismääräysten yhdenmukaistaminen siten, että ne vastaavat ravintoloissa käytössä olevia tupakkatiloja, on askel oikeaan suuntaan. Tämänkaltaisen yhdenmukaisuus helpottaisi myös lain säädösten toteuttamista ja valvontaa.

Tupakointikielto yksityisautoissa lasten läsnä ollessa

Ympäristön tupakansavu on yleisimpiä syöpävaarallisia aineita, eikä sille altistumiselle ole turvarajaa. Väestöä suojellaankin altistumiselta jo melko laajasti: työpaikkojen tupakointikielto tuli voimaan 1995 ja ravintolatupakoinnin kieltö täydessä laajuudessaan 2009. Lapset ovat kuitenkin vailla kattavaa turvaa, vaikka lasten kehittyvät ja kasvavat kudokset ovat aikuisten elimistöä herkempiä ympäristön tupakansavun terveyshaitoille.

Lasten keuhkot ovat erityisen herkkiä passiivisen tupakoinnin haittavaikutuksille. Tupakansavulle altistuneet lapset kärsivät altistumattomia enemmän mm. astmasta, allergisesta nuhasta ja keuhkoputkentulehduksista. Lapsuuden altistumisella ympäristön tupakansavulle saattaa olla haitallisia vaikutuksia vuosikymmeniksi eteenpäin.

Vain yhden savukkeen polttaminen voi nostaa auton savupitoisuuden 11 kertaa suuremmaksi kuin ravintolassa tai baarissa, jossa tupakointi on sallittu. Tupakointi autossa yleensä saattaa nostaa sisäilman saasteiden määrän 35 kertaa suuremmaksi kuin mitä Maailman terveysjärjestö WHO pitää turvallisena. Tuuletus, ilmanvaihto, ikkunoiden avaaminen tai lyhyt matka ei paranna tilannetta.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen artiklan 3 mukaan lapsen edun tulee olla ensisijainen aina, kun tehdään lapsia koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai muita yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Sopimuksen toteuttamista valvova lapsen oikeuksien komitea on selvästi katsonut toisessa raportissa tupakan käytön kuuluvan sopimuksen piiriin. Tämän vuoksi yhdistys esittää, että lakiin lisätään tupakoinnin kieltäminen yksityisautoissa, kun kuljetettavana on alaikäisiä lapsia.

Tupakointi yksityisautoissa on kielletty jo osassa Australian, Kanadan ja USA:n osavaltioita ja alueita. Englannissa ja Walesissa kieltö tulee voimaan lokakuun alussa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 21/2010vp) pohti vuonna 2010 tupakointikieltoa yksityisautoissa lasten läsnä ollessa, mutta katsoi, että kieltö olisi ulottunut "varsin syvälle yksityiselämän piiriin", olisi rajoittanut tupakoitsijan "henkilökohtaista itsemääräämisoikeutta", "henkilökohtaista vapautta" ja "yksityiselämän suojaa".

Perustuslaissa todetaan, että "ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä", "lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä", "julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön". Perustuslakivaliokunnan tulkinta ei anna lapsille perustuslain vaatimaa yhdenmukaista kohtelua lain edessä.

Lisäksi perustuslakivaliokunta epäili, ettei kieltöä voitaisi valvoa tehokkaasti, vaan se jäisi symboliseksi lainsäädännöksi. Peruste ei ole kestävä, sillä autoihin on säädetty muun muassa turvavyöpakko, jota noudatetaan varsin hyvin. Toisaalta lasten terveyden suojelun tulisi olla keskiössä, kun on kyse altistumisesta syöpävaaralliselle aineelle. Kieltoa voidaan valvoa osana normaalia liikennevalvontaa ja valvonta on säädettävä poliisin tehtäväksi.

Useimmat autoilevat aikuiset eivät tiedosta tai tule ajatelleeksi tupakansavun vaarallisuutta lapsille, joten kiellon liittäminen lakiin olisi lainsäätäjän viesti ja kannanotto lasten terveyden suojelun tärkeydestä. TNS Gallup teki vuonna 2013 Suomen ASH ry:n toimeksiannosta kyselyn siitä, miten suomalaiset suhtautuivat tupakoinnin kieltämiseen yksityisautoissa: 84 prosenttia vastanneista kannatti kieltöä ja tupakoivistakin 70 prosenttia. Eroa ei syntynyt vastaajan iän, sukupuolen, asuinalueen tai yhteiskunnallisen aseman perusteella.

Kun neljä viidestä suomalaisesta on sitä mieltä, ettei tupakointia tule sallia yksityisautoissa pienten lasten läsnä ollessa, lain noudattamisessakaan ei luulisi olevan suuria ongelmia.

Vähittäismyyntipakkaukset yhdenmukaisiksi yleispakkauksiksi

Lakiluonnoksesta puuttuvat kokonaan tuotemerkittömät, yhdenmukaiset tupakka-askit.

Tupakkayhtiöt käyttävät tupakkatuotteiden pakkauksia myynninedistämisen ja mainonnan välineenä sekä tupakkatuotteiden houkuttelevuuden lisäämisessä. Yhdenmukaisten, logottomien yleispakkausten tavoitteena on puolestaan vähentää tupakkatuotteiden houkuttelevuutta erityisesti nuorten silmissä. Samalla ehkäistään pakkausten harhaanjohtavia, tupakkamyönteisiä mielikuvia ja korostetaan terveysvaroitusten tehokkuutta.

Kansainvälisen tupakkasopimuksen artikla 11:n toimeenpano-ohjeissa Maailman terveysjärjestö suosittelee yhdenmukaisia tupakkatuotteiden pakkauksia. Toimeenpano-ohjeissa tunnustetaan, että suuret kuvavaroitukset yhdenmukaisissa pakkauksissa tehostavat terveysvaroituksia ja vähentävät pakkausten houkuttelevuutta.

EU:n tupakkatuotedirektiivi ei velvoita jäsenmaita yhdenmukaisten pakkausten käyttöön ottoon, mutta se antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden kansallisen harkinnan nojalla sisällyttää lainsäädäntönsä pidemmälle meneviä, kansalliseen toimialaan kuuluvia asioita kuten tupakkapakkausten yhdenmukaistamisen.

Yhdistys katsoo, että kansainvälisen puitesopimuksen tupakkatuotteiden mainontaa rajoittavien velvoitteiden ja nuorten tupakoinnin ehkäisyn vuoksi kaikenlainen myynninedistäminen tupakkapakkausten ulkoasun avulla tulee kieltää tupakkalaissa. Tupakkatuotteiden pakkausten tulee olla standardoituja ja niissä tulee olla pakollinen, suurikokoinen kuva- ja testivaroituksen yhdistelmä.

Tuotemerkittömistä pakkauksista on tulossa arkipäivää monissa maissa, ja niiden puuttuminen lakiluonnoksesta tekee tupakkalain kokonaisuudistuksemme auttamattomasti vanhanaikaiseksi.

Ensimmäisenä tuotemerkittömät tupakkapakkaukset otti käyttöön Australia joulukuussa 2012. Tutkimusten mukaan tuotemerkittömät pakkaukset ovat Australiassa vähentäneet askien houkuttelevuutta erityisesti nuorten keskuudessa, lisänneet terveysvaroitusten tehoa sekä ehkäisseet vääränlaisten mielikuvien syntymistä tupakasta.

Irlanti ja Iso-Britannia hyväksyivät vastaavan lain maaliskuussa 2015. Myös Uusi-Seelanti, Ranska, Ruotsi, Norja, Etelä-Afrikka ja Turkki ovat kertoneet aikomuksestaan ottaa käyttöön tuotemerkittömät tupakkapakkaukset.

Tupakkayhtiöt ovat vastustaneet ankarasti yhdenmukaisia pakkauksia. Niiden mukaan yhdenmukaisilla pakkauksilla loukataan tavaramerkkilakeja sekä tavaroiden vapaata liikkumista koskevia säännöksiä.

Vuonna 1995 Suomessa kiellettiin tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen ja palvelun mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen sekä elinkeinotoiminnassa yleisesti käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa.

Hallituksen esityksessä (HE 116/1993 vp) todettiin, että myös tavaramerkin käyttämistä tupakkatuotteen markkinoinnissa sekä tupakkatuotteen tavaramerkin liittämistä muun tuotteen markkinointiin voidaan rajoittaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä kuluttajien suojelemiseksi tupakoinnilta ja sen aiheuttamilta terveyshaitoilta.

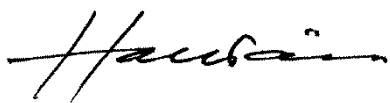
Hallituksen esityksessä (HE 116/1993 vp) viitattiin myös eduskunnan perustuslakivaliokunnan vuoden 1976 mietintöön (PeVM 4/1976), jonka mukaan tupakan terveysvaaroista johtuen sen markkinoinnissa elinkeinonharjoittajan vapauksiin voidaan puuttua tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Tupakkatuotteiden käytöstä aiheutuvista sairauksista, nikotiiniriippuvuudesta ja kuolleisuudesta on sen jälkeen tullut yhä enemmän ja vankempaa tieteellistä tutkimusnäyttöä. Koska kyseessä on kiistatta tappava tuote, nykyisessä muodossaan pakkausten tuotemerkit, kuvitus ja värit antavat yhä liioitellun myönteisen kuvan tuotteiden turvallisuudesta.

Resurssien turvaaminen

Valvojen viranomaisten resurssien turvaamiseksi yhdistys esittää tupakkalain valvonnan maksullisuuden laajentamista kaikkiin valvontatoimenpiteisiin.

Suomen ASH kannattaa kaikkia luonnoksessa ehdotettuja tupakkatuotedirektiiviä pidemmälle meneviä *kansallisia* toimenpiteitä lakiluonnoksessa esitetyn mukaisesti. Ne ovat tarpeen erityisesti lasten ja nuorten terveyden suojelemiseksi.

Harri Vainio
Professori
Puheenjohtaja, Suomen ASH ry

Mervi Hara
Toiminnanjohtaja, Suomen ASH ry